

Ker je delo Janje Žitnik strogo strokovno in namenjeno predvsem literarnim zgodovinarjem, je laičnemu bralcu težko potegniti še kakšne globlje, za širšo publiko zanimivejše podatke o razlikah med pisateljevimi rokopisi in tiskanim delom. Gotovo pa bodo poznavalci ali tisti, ki jih Adamičevo književno delo tudi sicer zanima, našli v knjigi Orel in korenine med "brušenjem" in cenzuro, ustrezna strokovna pojasnila za nastalo razlikovanje.

Breda Čebulj – Sajko

Nada Šabec, **Half Pa Pu. The language of Slovene Americans**, Studia humanitatis, Ljubljana 1995.

Junija 1995 je izšla v Ljubljani pri Studia humanitatis zanimiva sociolingvistična študija Nade Šabec, predstojnice Oddelka za anglistiko in amerikanistiko na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru. Kot je razvidno že iz podnaslova knjige, je v njej predstavljen in analiziran živi jezik slovenskih Američanov, in sicer tistih, ki živijo v največji skupnosti slovenskih priseljencev v ZDA, tj. v Clevelandu. Knjiga prinaša objavo avtoričine doktorske disertacije v nekoliko spremenjeni obliki. Napisana je v angleškem jeziku, da bi bila dostopna tudi tistim rojakom v ZDA, ki sicer slovenščine ne znajo več, vendar še vedno iščejo neposrednejših stikov s svojimi koreninami.

Šabčeva uvodoma ugotavlja, da je slovenščina v tujem okolju jezikovni otok, izpostavljen najrazličnejšim vplivom tistega jezika, ki prevladuje v priseljenčevi novi domovini – v primeru clevelandskih Slovencev torej angleščine. V nadaljevanju avtorica zasleduje in razčlenjuje vpliv angleščine na besedišče ter glasoslovne, oblikoslovne in skladske značilnosti "clevelandske" slovenščine in obratno. Kljub vsestranskim odstopanjem ameriške slovenščine od tiste, ki jo govorimo na Slovenskem, pa je bil jezik izseljencev doslej s strokovnega vidika skoraj prezrt. Naj značilnejši dvojezični pojav pri izseljencih je kodno preklapljanje,

tj. izmenična raba dveh jezikov, čemur je posvečen osrednji del raziskave.

Študija o jeziku Slovencev v Clevelandu je zanimiva tudi zato, ker je v tem mestu kulturno življenje v okviru številnih etničnih organizacij živahno in razgibano, zato so tamkajšnje razmere dovolj ugodne ne le za raziskovanje jezikovnih pojavov, temveč tudi za ugotavljanje razmerja med stopnjo ohranitve materinščine in občutkom etnične pripadnosti. V Clevelandu je avtorica zbrala bogato gradivo za svojo raziskavo v letih 1986–90. Podatke je črpala iz anket (njen vprašalnik je izpolnilo 185 oseb), intervjujev in opazovanj. V intervjuje je vključila dvesto informatorjev iz petih različnih generacij slovenskih Američanov: treh generacij predvojnih, predvsem ekonomskih priseljencev, in dveh generacij povojnih emigrantov. Gradivo je posneto na kasetah (420 ur), povprečna dolžina intervjuja pa je več kot dve uri. V knjigi so zlasti prikazane bistvene razlike v stopnji in značilnostih obravnavanih jezikovnih pojavov pri posameznih generacijah.

Monografija je razdeljena na šest poglavij. V prvem avtorica kritično predstavi obstoječo strokovno literaturo o jezikovnih stikih in kodnem preklapljanju. Temu dodaja lastno definicijo kodnega preklapljanja, ki ga opredeli v odnosu do sorodnih pojavov, zlasti sposojanja oziroma prilagajanja tujih besed jezikovnim pravilom materinščine in diglosije.

V drugem poglavju predstavi zgodovinsko, socialno in kulturno ozadje slovenske skupnosti v Clevelandu od konca 19. stoletja do današnjega časa. Tretje poglavje vsebuje metodološki načrt raziskave, ki temelji na količinski in kakovostni primerjalni analizi empiričnih podatkov. V četrtem delu knjige so ti podatki predstavljeni in analizirani, v petem pa avtorica izpostavi svojo interpretacijo rezultatov predhodne analize. Sledi sklep, v katerem je med drugim nakazana širša uporabnost gradiva in rezultatov raziskave, saj bodo mnogi podatki lahko tudi nelingvistom olajšali delo pri raziskovanju različnih pojavov pri slovenskih izseljencih. Ob koncu knjige je objavljena vsebina vprašalnika (66 vprašanj), ki je avtorici služil kot osnovno orodje pri zbiranju podatkov.

Sledita bibliografija (13 str.) in obsežen slovenski povzetek (24 str.).

Šabčeva je podatke iz gradiva analizirala z dveh vidikov: s strukturalnega (jezikoslovnega) in s funkcionalnega, tj. sociolingvističnega (vpliv okolja, teme in drugih udeležencev pogovora na izmenično rabo slovenščine in angleščine). Rezultate analize je v posebnih poglavjih uporabila pri primerjavi prve predvojne in prve povojne ter tretje predvojne in druge povojne generacije, ki imata prav tako precej skupnih značilnosti. Druga predvojna generacija, ki je najbolj dvojezična, pa je predstavljena posebej. Stanje, ki so ga predvojni priseljenci dosegli v treh generacijah, so povojni torej "dohiteli" v dveh. Po številnih dosedanjih ugibanjih glede soodvisnosti med stopnjo opuščanja oziroma ohranjanja slovenščine pri izseljencih in stopnjo njihove narodne zavesti bodo prav ta poglavja osvetlila marsikatero doslej odprto vprašanje. Najsočnejši del monografije pa so gotovo odlomki iz intervjujev. Govorci vseh starosti z najrazličnejšo izobrazbo, predstavniki široke palete družbenih slojev in okolij, bodo bralca popeljali v eksotične pustolovščine jezika, kakršne doživlja daleč od doma tudi slovenščina.

Knjiga Nade Šabec bo torej zanimiva tako za strokovnjake kot za širše bralstvo. Študija dosega visoko znanstveno raven, njene ugotovitve so podkrepjene s prepričljivo izpeljanimi dokazi. Kadarkoli se rezultati analize ne ujemajo z določenimi splošnimi predpostavkami svetovno znanih sociolingvističnih in strukturalnih teorij, avtorica le-te zavrne oziroma precizno omeji njihovo veljavnost. Sistem kodnega preklapljanja med slovenščino in angleščino namreč ni edini primer, pri katerem lahko strokovnjak opazi, da se pogosto ne prilega poskusom ugotavljanja univerzalnih pravil kodnega preklapljanja za vse pare jezikov. Podobne rezultate prinašajo tudi študije o kombinirani rabi nekaterih drugih jezikovnih parov, posebno tistih z zelo različnima sintaksama (angleško-slovenski primer je v tem pogledu dovolj značilen).

Študija Nade Šabec je torej znanstveno dosledno izpeljana, lasti pa si natanko toliko revolucionarnosti, kot je v resnici

premore. Glede na to, da je njena vsebina vsaj toliko zanimiva za uporabnike v Sloveniji kot za izseljence same, bi bilo vsekakor smotrno, če bi delo izšlo tudi v slovenskem prevodu.

Janja Žitnik

Darko Friš, Ameriški Slovenci in katoliška cerkev 1871–1924 (Knjižna zbirka: Celovski rokopisi 1), Mohorjeva družba v Celovcu, Celovec – Ljubljana – Dunaj 1995, 417 str.

Darko Friš je med svojo dosedanjo, zaradi njegove mladosti sicer še kratko, a že zdaj zelo plodno in tehtno raziskovalno in znanstveno dejavnostjo dosegel lepe rezultate. Njihov vrh je zaenkrat nedvomno njegova obsežna knjiga *Ameriški Slovenci in katoliška Cerkev 1871–1924*, razširjeni in dopolnjeni tekst njegove doktorske disertacije, obranjene leta 1995 na ljubljanski Filozofski fakulteti. Naglasiti velja dejstvo, da je knjiga izšla le nekaj mesecev po uspešni obrambi disertacije. Dr. Friš se je že uveljavil kot proučevalec treh večjih raziskovalnih področij slovenske zgodovine: življenja in dela slovenskih priseljencev v ZDA s poudarkom na delovanju tamkajšnjih slovenskih duhovnikov ter njihovih prizadevanj za ohranitev moralnih in narodnostnih vrednot slovenskih izseljencev, procesa izseljevanja iz slovenskega narodnostnega ozemlja, ter še vedno znanstveno raziskovalno zelo zanemarjeno zgodovino političnega katolicizma na Slovenskem. Kot eden najvidnejših raziskovalcev slovenskega izseljenstva je dr. Friš stalni sodelavec Inštituta za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU in njegove mednarodne znanstvene revije *Dve domovini/ Two Homelands*. Knjiga *Ameriški Slovenci in katoliška Cerkev 1871–1924* ima tri osnovne dele, ki so dejansko monografije v monografiji. V prvem delu predstavlja avtor stališče slovenskega katoliškega tabora do izseljevanja. Kot je že dovolj znano, je omenjeni tabor izseljevanje načelno odklanjal, ker je menil, da slabi slovenski narod ter spravlja izseljence v tujini v nevarnost moralnega in fizičnega propada. V kolikor pa je do